

Pracovní list 3

Do dne sme to dycki museli, tu frontu, držet, to nas rozestavili po tich fšeckich polich. A jak přišla noc, tak spatki. A d'elostřelectva a to fšeco, to byl strašny zmatek. Tma f'ěh lesich, tma. A to fšeco se michalo. Pjechota, d'elostřelectva, čertvi co fšeco bylo. A spať, sme to i spali po p deseti minut, nejak sme se opřeli na ten **rugzak**. Ti nevařili, **bo** tam nič nemjeli. Ja sem se zešel z ruznoma znamyma, co s kuchyňu, kuchyň vozili, ale žádné neto, bo byl nemjel co. Trochu černe studene kavy stare mi dał Kostřica. A **toš** sme choďili po chaľupach. A toš tam lide se naz bali, tož nam dali ist. No, asi dali nam, co mjeli, no. Chlep nam dali. A my smy samozřejmje jaku tu korunu ešće mjeli, toš sme jim pro forma něco dali, aby neřekli, že ňi*, ale lide se bali. [nesrozumitelný úsek] Něic, cyzi vojacy.*

1) Rozumíte všem nářečním slovům v ukázce? Přepište vyznačená slova do spisovné češtiny:

rugzak _____ *bo* _____ *toš* _____

2) Ke kterým nářečím ukázka patří?

k českým v užším smyslu / středomoravským / východomoravským / slezským

Podle čeho to lze poznat? _____

3) Které další nářeční znaky opakující se u více různých slov ukázka obsahuje?

4) Co je *fronta* a co je *pěchota*? Vysvětlete význam těchto slov:

5) Které historické události se může ukázka týkat? _____

Podle čeho to lze poznat? _____

Ve kterých letech se tato událost odehrávala? _____

6) Myslíte, že vojáci, o kterých se mluví v ukázce, chodili po chalupách s dobrými, nebo zlými úmysly? Proč?

Pracovní list 3

Do dne sme to dycki museli, tu frontu, držet, to nas rozestavili po tich fšeckich polich. A jak přišla noc, tak spatki. A d'elostřelectva a to fšeco, to byl strašny zmatek. Tma f'ěh lesich, tma. A to fšeco se michalo. Pjechota, d'elostřelectva, čertvi co fšeco bylo. A spať, sme to i spali po p* deseti minut, nejak sme se opřeli na ten **rugzak**. Ti nevařili, **bo** tam nič nemjeli. Ja sem se zešel z ruznyma znamyma, co s kuchyňu, kuchyň vozili, ale žadne neto, bo byl nemjel co. Trochu černe studene kavy stare mi dał Kostřica. A **toš** sme chod'ili po chałupach. A toš tam lide se naz bali, tož nam dali ist. No, asi dali nam, co mjeli, no. Chlep nam dali. A my smy samozřejmje jaku tu korunu eš'ě mjeli, toš sme jim pro forma něco dali, aby neřekli, že ňi*, ale lide se bali. [nesrozumitelný úsek] Ňic, cyzi vojacy.

vypráví muž z Březové (okr. Opava), narozený r. 1891; nahráno v r. 1973

lze spustit z: veslovech.cz/zvukovy-archiv/zivot-na-fronte/

1) Rozumíte všem nářečním slovům v ukázce? Přepište vyznačená slova do spisovné češtiny:

rugzak ba/loš

bo proložě, neboť

toš lak

Spojka *bo* je dodnes hojně používaný jazykový prostředek. Kterými jinými spojkami se v nářečích uvozují příčinné věty, se lze dozvědět na cja.ujc.cas.cz/e-cja/heslo/5/344.

2) Ke kterým nářečím ukázka patří?

k českým v užším smyslu / středomoravským / východomoravským / slezským

Podle čeho to lze poznat? pouze krátké samohlásky, spojka bo

Ukázka patří k nářečím slezskomoravským. Ta společně s nářečimi slezskopolskými, která připomínají více polštinu, tvoří slezskou nářeční skupinu. Slezskomoravská nářečí se dále dělí na podskupiny a typy, a to základě specifických hláskových znaků, které však v ukázce přítomny nejsou. Podrobná mapa dělení nářečí českého jazyka je k dispozici na czechency.org/files/attachment/nareci/mapa-nareci.png.

3) Které další nářeční znaky opakující se u více různých slov ukázka obsahuje?

koncovka -ich v 6. pádě množného čísla (lesich, polich), koncovka -ma v 7. pádě množného čísla (ruvnyma, znamyma), tvrdé ě v minulém přičeslí (byl, micalo), výslovnost mje místo mňe (samozřejmě, mjeli), e v koncovce tvrdých přídavných jmen (černe, slare), tvrdé y po c (cyri, vojacy)

Tvrdá y jsou v přepisu ukázky zaznamenána tam, kde je mluvčí skutečně vyslovil. Ne vždy je to v souladu s tím, jak se zapisují podle pravidel pravopisu.

Některé nářeční znaky jsou shodné se spisovnou češtinou nebo se jí velmi podobají, například pasáž *trochu černe studene kavy*. Oproti ostatním nářečím je však rozdíl znatelnější; v jiných oblastech by se řeklo třeba *trochu černí studení kávi* nebo *trochu černěj studeněj kávi*.

4) Co je fronta a co je pěchota? Vysvětlete význam těchto slov:

fronta = pásmo bojové činnosti, bojiště; pěchota = pěší vojsko

Fronta je slovo mnohoznačné – má více významů. Nejčastěji označuje řadu čekajících lidí, ale používá se třeba i v meteorologii, stavebnictví nebo hornictví (viz slovníkcestiny.cz/heslo/fronta/). Že jde v ukázce o význam z oblasti vojenství, odvozujeme z kontextu (mluví se zároveň o dělostřelectvu, vojácích, ...).

Pěchotu neboli pěší vojsko lze lidově nazvat též *infanterie*. Další výrazy z vojenského slangu si lze prohlédnout ve slovníčku na veslovech.cz/slovník/. Co pro vojáky znamená třeba *bazén, celflaše* nebo *šteluňk*?

5) Které historické události se může ukázka týkat? války, například 1. nebo 2. světové

Podle čeho to lze poznat? vojáci tráví delší čas na frontě

Ve kterých letech se tato událost odehrávala? 1914–1918 (1. sv. válka), 1939–1945 (2. sv. válka)

Z kratších nářečních promluv mnohdy ani nepoznáme, o který válečný konflikt se přesně jedná, neboť pro přímé účastníky těchto událostí nebylo tak důležité zmiňovat, kdy, kde a proti komu bojovali, ale co během bojů osobně prožívali a jak se jim v terénu žilo.

6) Myslíte, že vojáci, o kterých se mluví v ukázce, chodili po chalupách s dobrými, nebo zlými úmysly? Proč? Spíš s dobrými, protože si jen potřebovali obstarat jídlo a neměli jinou možnost. Nikomu neublížovali a snažili se jídlo lidem zaplatit. Na druhou stranu ale využívali toho, že se jich lidé báli.

Posouzení toho, co je dobré a zlé, není mnohdy jednoduché a přímočaré. Je nutné zohlednit okolnosti, které člověka k jeho činům vedou; pro přežití jsme schopni udělat i věci, které bychom si jindy nedovolili. Je také důležité vědět, jestli člověk předtím zvažil všechny možnosti a jestli usiloval o to, aby jeho jednání mělo co nejmenší neblahý dopad na okolí.

O tom, že svět není černobílý ani v krizových nářečních vyprávěních, se lze dočíst na yeslovech.cz/o-archivu/ v sekci My a ti druzí.